

СТАНОВИЩЕ

от доц. д-р Цветомира Венкова,
СУ „Св. Климент Охридски“,
Факултет по класически и нови филологии,
Катедра „Англицистика и американистика“

за дисертационния труд на ас. Катерина Лукова Христовова на тема:
“Английски език за дипломатически цели: учтивост и официалност в
дипломатическата кореспонденция“,

представен за придобиване на научна и образователна степен „Доктор“
по професионално направление 2.1 Филология (Прагматика –
съвременен английски език)

Обемът на дисертацията на г-жа К. Христовова е 244 страници,
от които 143 страници текст, 94 страници глосари на дипломатически
термини и дипломатически съкращения (англо-български и българо-
английски), и 8 страници библиография. Освен това, добавени са и
четири приложения с общ обем 15 страници. Трудът е структуриран в
шест глави, следващи цялостна и ясна логическа последователност.

С оглед на съвременните процеси на глобализация и
междукултурна комуникация, докторантката е избрала актуална тема
на изследването, отнасяща се до прагматическия аспект на
дипломатическия дискурс. Това е област, в която ефективността на
комуникацията е в пряка връзка с доброто познаване и умелото
боравене с учтивостта и официалността. Докторантката има богат опит

в областта на дипломатическия език, натрупан при преподаването на английски език за дипломатически цели, както и при експерименталната работа с корпусите. Тези наблюдения са нейната мотивация за търсене на теоретичен поглед, който да очертае модел за тяхната изследователска интерпретация, както и за педагогическото им осмисляне при обучението на кадри за дипломацията.

Актуалността на изследването, неговите обект, предмет, цели и методи са убедително обосновани от авторката и подробно представени, като така е поставена солидна основа за последвалите анализи. Обсегът на изследването е стеснен до дипломатическата кореспонденция – вербални ноти и дипломатически писма с поздравления и съболезнования – разменени на най-високо дипломатическо ниво (държавни глави, посланици и външни министри). Целите ѝ са свързани с изследване на основните стратегии за постигане на учтивост или официалност в тях, със специфичните структури за тяхното изразяване, а също и с връзките между нивото на официалност на езика и комуникативните интенции на съставителя на съответния текст. Лексикалният аспект на учтивостта и официалността е разработен и с друга важна цел – да се извлече и подреди терминологията в рамките на глосар за бъдещите дипломати, изучаващи специалността „Международни отношения“.

Методологията на изследването включва прагматични и корпусно-базирани методи. Трябва да се отбележи, че г-жа Христовова ги съчетава изключително ползотворно.

Учтивостта и официалността са анализирани като обекти на изследването в тяхната взаимовръзка. *Учтивостта* се приема в труда като универсална по своята същност, тъй като съществува във всички

езици и е свързана с кодираното социално поведение и етикет. Ключови тези за учтивостта на водещи езиковеди, като П. Грайс, Дж. Лейкф, Дж. Лийч, и др., са уместно систематизирани и адаптирани към дипломатическата практика чрез подходящи примери от корпуса. Приложени към дипломатическия език са и по-общо формулираните единадесет категории на учтивостта по (Хаус и Каспер 1981). Особено интересна тук е направената връзка между стратегиите на учтивостта и езиковите структури, които ги изразяват, направена чрез отсяването на съществени граматически маркери, като глаголни форми за минало време в неспецифичен контекст, аспектуални форми, отрицателни въпросителни конструкции с променено синтактично значение, квантификатори, смекчаващи обстоятелствени пояснения, страдателни конструкции и др. Техният анализ показва задълбочени познания в областта на граматиката и синтаксиса, както и умения да се открие детайлно тяхната прагматическа значимост.

Официалността от своя страна е представена като налагане на допълнителни езикови правила в ситуации на дистанцираност, свързана със сдържаност, точност на изказа и обективност. Тук аз не бих се съгласила с твърдението, че Библията е образец за „замразен“ официален стил, тъй като в нея основно е индивидуалното личностно послание, а особеностите на стила ѝ по-скоро може да се отдадат на архаичността на текста.

Съществен принос на труда е разработването на подходящ, добре структуриран и щателно обработен **корпус**. Авторката използва специализирани програми от областта на компютърната лингвистика, надхвърлящи обичайната езикова статистика, насочени към автоматично тагиране по части на речта, автоматично съставяне на конкорданси и др. Интересно е, че термините, включени в глосарите, се

основават на емпирични наблюдения на обучаемите, а не са подбрани по корпусна честота – решение, вероятно обусловено от практическото приложение на глосарите. Важен приносен момент е, че глосарите са вложени в апликация *Diplomacy A-Z* за *Android* и *iOS* на мобилни устройства – наистина новаторско и явление в българска лингвистика. С други думи, тук имаме случай на пряко приложение на научните резултати в работещо общодостъпно приложение, за което авторката заслужава специални поздравления.

Конкретните анализи са направени основно по два показателя: ***стратегии на учтивост*** и ***критерии на учтивост***, които са приложени поотделно в посочените три области: вербални ноти, дипломатически поздравителни писма и дипломатически съболезнователни писма. При всяка от тях последователно се очертава съответната стратегия, доказва се нейното наличие чрез конкретни фрази в прагматико-семантичен аспект, а също и с оглед на позицията им в параграфа. Прави се връзка между качествено и количествено описание на разглежданите стратегии и критерии. Обстойно са описани съответните морфосинтактични маркери: превъзходна степен на прилагателните, безлични конструкции и др. Най-подробно и последователно е анализиран пасивът при различните му проявления в разглежданите конструкции, което е много силна страна на граматическото осветляване на тези дискурси. От лексикална гледна точка се коментират конкретни избори на лексеми, провеждат се специфични техники (например избягването на лични местоимения), очертават се прототипни клишета и езикови формули. Открити са впечатляващ брой структури на учтивост във всяка целева група, разпределени в четири вида, които са статистически претеглени и градиращи.

Другата посока на анализа е насочена към **измерване на нивото на официалност** (*Formality score – F-score*), чрез съотнасяне на броя на появите на различните части на речта. Методологията му е пренесена от компютърната лингвистика, по-точно от регистровата класификация на лексикона и статистическата стилистика. Трябва да посочим, че има по-ранни изследвания за българския език в тази област на М. Янакиев, Р. Мутафчиев и др., които биха могли да бъдат отчетени. Така например М. Янакиев включва деиктиките към „сихноморфемите“ (т.е. много честите морфеме), на които отделя специално място, а също и изчислява „глаголната температура“ на текста по методика, сходна на *F-score*. От англоезичните автори бих препоръчала и внимание към ключовите трудове на Д. Байбър по регистрова, жанрова и стилова статистика. Резултатите от статистиката не само показват, как нивото на формалност варира между различните типове дипломатически текстове, но и конкретно обосновават тези вариации. Особено важно е, че са коментирани подробно конкретните фактори, довели до тях. Трябва да се отбележи и важната роля на представените информативни графики, илюстриращи коментарите.

Резултатите от задълбочения и последователен анализ са изведени адекватно в конкретни изводи в края на дисертацията. Те представят новаторски постановки за неизследвани досега прагматични, лексикални, граматически и стилистични аспекти на дипломатическия език, определящи за неговата специфика и идентичност.

Към дисертацията е приложен автореферат, който точно предава нейните основни идеи.

Г-жа Христовова е спазила минималните национални изисквания

за докторска степен, зададени в НАЦИД. Тя има общо десет публикации (три на български език и седем на английски език), които съответстват тематично на дисертацията. Участвала е активно в научни форуми и има богат педагогически опит.

В заключение, изразявам своята категорична положителна оценка и предлагам на уважаемото научно жури да присъди образователната и научна степен „доктор“ на г-жа Катерина Лукова Христозова.

Доц. д-р Цветомира Венкова

15.02.2022

София

